

Nr 678

Av herrar **Rydén** och **Nyberg**, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående vissa anslag för budgetåret 1961/62 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet.*

(Lika lydande med motion nr 564 i Första kammaren)

I motion II: 314 för år 1961 (nr I: 315) har vi hemställt att riksdagen måtte dels besluta att staten vid utförande av offentliga byggnader avsätter 1 % av byggkostnaderna för konstnärlig utsmyckning, dels besluta öka det i propositionen under åttonde huvudtiteln äskade anslaget till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet med 200 000 kr. så att anslaget för budgetåret 1961/62 uppräknas till 2 217 000 kr.

I motionen vidrördes icke fördelningen av sistnämnda anslag. Dock meddelade vi vår avsikt att återkomma härtill i anslutning till i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln aviserad särskild proposition i hithörande frågor.

Sedan Kungl. Maj:t i proposition 56 år 1961 numera lämnat förslag till åtgärder i aviserad riktning får vi med anledning av propositionen och i anslutning till motionen anföra följande.

I propositionen har departementschefen lämnat en skiss till ett kulturprogram med någon sikt framåt. Programmet innebär i stort sett en systematisering av vilka grupper av åtgärder som på det kulturpolitiska fältet kan komma i fråga. Här nämns dels stöd åt blivande utövare av konstnärliga yrken, dels förstärkt stöd åt utövare av dessa yrken genom stipendier, dels slutligen insatser till ökad offentlig konsumtion av konstnärliga produkter. I sammanhanget vidröres också den allmänna kulturmiljöns och kulturdistributionens betydelse.

Såvitt vi kan förstå är uppräknningen tämligen fullständig. Att vi likväl icke kan betrakta den lämnade skissen såsom ett mera slutgiltigt kulturprogram sammanhänger med att en nödvändig integration mellan olika åtgärder över huvud taget icke behandlats. Ej heller har den mera principiella frågan om en lämplig avvägning mellan t.ex. stipendiestöd åt konstnärer och köp av deras produkter diskuterats.

Många frågor av sådan art att svaret på dem kan tjäna till vägledning för även en mera långsiktig bedömning av konkreta åtgärder borde ha aktualiserats. Att räkna upp sådana frågor synes icke här nödvändigt. Vi skall därför nöja oss med att diskutera en av dem.

I propositionen föreslås en uppräknig av anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader från nuvarande 200 000 till 400 000 kr. Samtidigt föreslås ett reservationsanslag avseende stipendier åt utövande konstnärer på 230 000 kr. Avvägningen mellan dessa båda förslag är enligt vår uppfattning diskutabel. Utan att invända mot propositionens förslag beträffande anslagsbeloppet till stipendier vill vi för vår del understryka betydelsen av sådana åtgärder, som direkt ökar möjligheterna till avsättning för konstnärliga produkter. På lång sikt är det nämligen angeläget att även konstnärerna i vårt samhälle i första hand bereds en försörjning genom arbetsinsatser i det egna yrket och icke kommer i beroende av en aldrig så välmenande stipendiegivning. Mot bakgrunden av en sådan syn finner vi det beklagligt att departementschefen icke nu förordar en återgång — helt eller delvis — till 1937 års principer för den konstnärliga utsmyckningen av offentliga byggnader.

Vi är väl medvetna om att denna bedömning är mera kontroversiell än frågan om stödåtgärder till konstnärlig verksamhet över huvud taget. I den diskussion som ägt rum just i fråga om på vilket sätt medelsanvisningen till konstnärlig utsmyckning skall ske har bl. a. hävdats att en anslagsberäkning, som är grundad på ett procenttal av byggnadskostnaden, icke ger utrymme för ett bedömande från fall till fall av utsmyckningens omfattning. I och för sig vore detta resonemang invändningsfritt, om det funnes en objektiv fastställbar norm för en lämplig omfattning av varje enskild offentlig byggnads konstnärliga utsmyckning. Någon sådan norm finns givetvis inte.

En annan invändning emot en procentuell beräkningsgrund är att den icke tar hänsyn till för likartade objekt varierande byggnadskostnader. Sådana variationer orsakade av extraordinära grundläggningkostnader, placeringen av värmecentral etc. har nämnts i sammanhanget. För den totala byggnadskostnaden kan i exceptionella fall dessa variationer bli betydande. Även i sådana fall blir emellertid — när man väljer så låga procenttal som 1 à 2 — skillnaden i anslagsbelopp för konstnärlig utsmyckning relativt obetydlig. Låt oss ta ett exempel. Om två till omfattningen likvärdiga skolor har väsentligt olika grundläggningkostnader, kan vi anta att den ena skolan drar en byggkostnad på 5 miljoner, den andra på 5,5 miljoner. För konstnärlig utsmyckning av dessa skolor enligt principen 1 % av byggkostnaden skulle den ena skolan få ett anslag på 50 000 kr. och den andra ett på 55 000 kr. Konsekvensen synes oss icke avskräckande.

Vidare har gentemot en procentuell anslagsberäkning anförts att den icke tar hänsyn till skilda byggnaders allmänna lämplighet för utsmyckning med avseende på deras ändamål. Denna invändning bemöttes redan i 1937 års proposition rörande konstnärlig utsmyckning, i vilken hänsyn togs till de skiftande ändamål som offentliga byggnader har att tillgodose. I

stort sett torde den då redovisade uppfattningen alltjämt kunna ges giltighet.

I och för sig kan väl sägas — och det är också vår uppfattning — att en procentuell beräkning inte i varje situation är att föredra framför en mera från fall till fall växlande bedömning av den konstnärliga utsmyckningens omfattning. De argument som av konstutredningen lämnades till förmån för den procentuella beräkningsmetoden synes icke till alla delar vara oemotsägliga. Det kan också antagas att de olika remissinstansernas allmänna bedömning av denna fråga mindre speglade en syn på de metodiska förtjänsterna för det ena eller andra sättet att anvisa medel än utgjorde en bedömning av de olika metodernas konsekvenser på medelsanvisningens storlek.

Erfarenheterna är härvidlag talande. Såsom i propositionen redovisats har medelsanvisningens omfattning då det gällt konstnärlig utsmyckning icke någon gång under efterkrigstiden överstigit 200 000 kr. Samtidigt skulle en tillämpning av det 1-procentiga beräkningssättet ha inneburit årliga belopp för konstnärlig utsmyckning på cirka 1 miljon kr. I och för sig är givetvis denna skillnad icke avhängig av själva metodiken utan av frågan om vilken insats statsmakterna är beredda att göra på just detta område. Ett till sitt belopp bestämt anslag i budgeten för ett icke "nödvändigt" ändamål är erfarenhetsmässigt alltid mera utsatt för de argument en beträngd statsfinansiell situation föder än en medelsanvisning, som grundar sig på en fastställd princip, baserad på omfattningen av visst statligt byggande.

Efter en mycket lång tid av återhållsamhet när det gäller konstnärlig verksamhet över huvud synes oss tiden nu mogen att på detta område i princip återinföra den allmänna och väsentligt mer generösa bedömning som låg till grund för riksdagens beslut år 1937 beträffande konstnärlig utsmyckning.

Att vi med sådan skärpa velat på denna punkt uttala en mycket bestämd mening sammanhänger med att enligt vår bedömning frågan om konstnärlig utsmyckning utgör en kulturpolitisk prövosten. Om man på varje punkt av det kulturpolitiska arbetet skulle kräva millimiterrättvisa — även där någon rättsinnehavare icke finns — och samtidigt på detta arbete ställa långtgående, med arbetsområdet i fråga oförenliga, administrativa krav, försätts man lätt i en situation av maktlöshet. Just med hänsyn härtill synes den principiella målsättningen särskilt viktig. I viss utsträckning blir nämligen åtgärder av experimenterande slag nödvändiga, men utan den styrsel som endast den bestämda målsättningen kan skänka blir insatserna lätt halvhjärtade och av föga genomgripande karaktär.

I anslutning till vad vi här ovan sagt rörande behovet av kulturpolitiska åtgärder för att öka möjligheterna till avsättning av konstnärliga produk-

ter synes redan nu vissa möjligheter vara för handen till en i förhållande till vad i propositionen föreslås ökad insats. Utöver det beaktande av översättarna som departementschefen förordat synes författarfondens äskande i så måtto böra tillstyrkas att en ersättning åt författare med ytterligare 1 öre per lån och motsvarande ersättning för utnyttjande av referensböcker sker. Vi förordar att för ändamålet anvisas ett förslagsanslag av 1 507 000 kr. Härutöver anser vi att ett försök nu bör göras att genom beställningar av svensk dramatik och svensk musik stödja svenska författare och tonsättare. Vi förordar att för vardera kategorien ett belopp på 40 000 kr. ställes till förfogande att disponeras för beställningsarbeten genom konsertgivande institutioner och teatrar. Fördelningen av dessa belopp bör ske efter ansökan från vederbörande institution av teaterrådet resp. Musikaliska akademien.

Om det för framtiden skulle visa sig att denna speciella anslagsform är fruktbar bör frågan om hur och genom vilka organ fördelningen av nämnda anslag bör ske bli föremål för förnyat övervägande.

I propositionen har stipendiestödet till tonsättare och konstnärer inom måleri m. m. föreslagits kraftigt höjt. Vi biträder dessa förslag. Med hänsyn till bl. a. dessa höjningar och det förhållandet att flera konstnärsgrepp befinner sig i en ekonomisk situation, som är helt jämförbar med de nämnda konstnärskategoriernas, vill vi vidare förorda, att redan nu ett reservationsanslag uppföres i budgeten för stipendier till koreografer, filmskapare, fotografer, regissörer, skådespelare, exekutörer på det musikaliska området, dansare och konsthantverkare. Detta reservationsanslag har av oss beräknats till 150 000 kr., och fördelningen av stipendier ur detta anslag bör ske genom tills vidare en för ändamålet särskilt utsedd stipendienämnd. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter beträffande stipendiernas fördelning och utdelning ävensom de bestämmelser i övrigt, som må befinnas erforderliga.

Propositionens förslag om ett anslag till statens konstråd på 20 000 kr. biträdes.

Som vi redan påpekat i den inledningsvis nämnda motionen skulle ett medelstillskott av den omfattning som här föreslagits icke tillnärmelsevis motsvara de behov på förevarande områden som närmare utredningar troligen skulle uppvisa. Vi har i det föregående redan vidrört den betydelse vi tillmäter utarbetandet av ett långsiktigt program på det kulturpolitiska området. Ett sådant program torde enligt vår uppfattning svårligen kunna förverkligas utan fortsatt utredningsarbete på förevarande område, varvid också medverkan från de olika konstnärsgrepperna själva bör äga rum. Ett annat krav av betydelse i sammanhanget är att så småningom en fastare administrativ ledning kommer till stånd även på det kulturpolitiska området och att den stora betydelse för förståelsen av konstnärligt arbete

som skolan kan medverka till verkligen ges konkreta uttryck. Frågan om utbildningsgången för ungdom, som väljer ett konstnärligt yrke, är också av den arten att den måste inbegripas i de bedömningar som bör läggas till grund för ett fortsatt reformarbete på hithörande område.

Med hänvisning till det sagda får vi föreslå,

- att riksdagen måtte
- dels besluta att staten vid utförandet av offentliga byggnader skall avsätta 1 % av byggkostnaderna för konstnärlig utsmyckning;
- dels för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa
- a) till statens konstråd ett anslag av 20 000 kr.,
  - b) till stipendier åt utövande konstnärer ett reservationsanslag av 230 000 kr.,
  - c) till ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek ett förslagsanslag av 1 507 000 kr.,
  - d) till stipendier åt utövande tonsättare ett reservationsanslag av 230 000 kr.,
  - e) till stipendier åt andra konstnärer ett reservationsanslag av 150 000 kr.,
  - f) till ersättning åt svenska tonsättare för beställningsarbeten ett anslag av 40.000 kr.,
  - g) till ersättning åt svenska dramatiker för beställningsarbeten ett anslag av 40 000 kr.

Stockholm den 14 mars 1961

Ebbe Rydén

Olaus Nyberg